

کتاب کمک‌درسی، رحمت یا عذاب

سید کمال شهابلو، معاون مجلات دفتر انتشارات و تکنولوژی آموزشی، دغدغهٔ کودکان و نوجوانانی را دارد که با کتاب‌هایی مملو از سوال‌های پیچیده به همراه پاسخ رو به رو هستند و این کتاب‌ها استرس، حافظه محوری و عدم توجه به تفکر و خلاقیت را برای دانش‌آموزان به ارمغان آورده‌اند.

این کتاب‌ها با اضافه کردن تمرینات سخت و پیچیده، نگرانی دانش‌آموزان را نسبت به درسی که می‌خوانند، بیشتر می‌کنند و این احساس را در آن‌ها دامن می‌زند که لازم است حتماً این کتاب‌ها را تهیه کنند و اگر نکنند حتماً از دیگران عقب می‌مانند. مشکل بعدی رویکرد حافظه‌محوری اغلب این کتاب‌هاست. بیشتر آن‌ها دانش‌آموزان را به پخته‌خواری عادت می‌دهند. بچه‌ها با نشان کردن بعضی از کلمه‌ها یا علامت‌هایی خاص در سؤالات، گزینه درست را انتخاب می‌کنند. مطالعه و یادگیری برای آن‌ها به یک صفحه شطرنج تبدیل می‌شود که استرس را در روح و روان آن‌ها نهادینه می‌کند. طرح مسائل به‌صورت مستقیم و اصرار به این‌گونه یادگیری، زمان هضم مطلب را از آن‌ها می‌گیرد و حتی در حل مسائل مشابه نیز دچار مشکل می‌شوند. عدم توجه به مسائل تربیتی بچه‌ها در این دسته از کتاب‌ها، دانش‌آموز را به ماشینی تبدیل می‌کند که در حل هر مسئله‌ای، کمترین خلاقیت را به خرج می‌دهد. در یک جمله می‌توان گفت: این کتاب‌ها به جای اینکه تشنگی در یادگیری را القا کنند، می‌خواهند دانش‌آموزان را سیراب کنند یا در واقع احساس سیرابی به او بدهند. دوست دارم دخترم را متوجه این آسیب‌ها کنم. نمی‌دانم؛ آیا او عطایشان را به لقایشان می‌بخشد؟

این روزها ذهنم مشغول است که چرا فرزندم مثل گذشته اهل تفکر نیست؟

وقتی چیزی از او می‌پرسی بدون تأمل کافی پاسخ می‌دهد و وقتی پرسشی دارد زود پاسخ می‌خواهد؛ بی‌حوصله است؛ استرس بیش از حد دارد؛ دیگر کتاب داستان نمی‌خواند و به مسئله‌ها فکر نمی‌کند. و آنچه به نگرانی‌ام افزوده، کتاب‌های پر حجمی است که همواره آن‌ها را می‌خواند و دائم در حال تطبیق خواننده‌هایش با کتاب درسی است و به‌نظم مدتی است که حتی کتاب‌های درسی‌اش به حاشیه رفته‌اند.

یک بار از خودش پرسیدم: «چرا کتاب کمک‌درسی می‌خونی؟» گفت: «بهم کمک می‌کنه تا زودتر راه‌حل رو پیدا کنم.» به تعبیر خودش آن‌ها «راحت‌الحلقوم» اند. می‌گوید: «خودت معلمی؛ بهتر می‌دونی که در کنکور زمان مطرح است و پاسخ‌های صحیح بیشتر. در کنکور نمی‌پرسند که چقدر فکر کردی... تفکر که هدف نیست.»

ظاهراً او لذت مطالعهٔ کتاب‌های داستانی یا دانش‌افزایی را به عذاب کتاب‌های کمک‌درسی ترجیح داده است؛ اما من این گفتهٔ او را تنها آفت یادگیری‌اش نمی‌دانم. به‌نظم چالش‌های بیشتری، آیندهٔ تحصیل و زندگی‌اش را به خطر می‌اندازد.